

Doc. Mgr. Tomáš Marvan, Ph.D.

Oponentský posudek na habilitační práci Dr. phil. Jakuba Máchy, Ph.D. *Tracing All the Connections. Wittgenstein on Internal and External Relations*

K sepsání své habilitační práce autor přistoupil po důkladné přípravě: k Wittgensteinově filosofii publikoval v posledních letech řadu studií ve významných oborových sbornících. Jeho znalost relevantní primární i sekundární literatury je impozantní. V habilitační práci prokazuje schopnost s touto literaturou samostatně pracovat a kriticky se k ní vymezit. V práci rovněž na několika místech předkládá své vlastní, originální interpretace Wittgensteinových názorů. Mám na mysli například tezi, že Wittgensteinův *Tractatus* si klade za cíl předložit pojmové písmo, v němž se vyjeví všechny interní relace. Za největší přínos práce pak pokládám autorovu obhajobu teze, že rozlišení interních a externích vztahů je základním nástrojem Wittgensteinovy pojmové analýzy. Autor tuto tezi velmi pečlivě sleduje na širokém spektru problémových okruhů, které stály v popředí Wittgensteinova zájmu. K probíraným tématům patří obrazová teorie *Tractatu*, teorie jednání, matematika, pojem pravidla, a dokonce i zdánlivě okrajová témata, jako jsou barvy, metafory či povaha estetického prožitku.

K práci mám několik připomínek a otázek.

(1) Na s. 19 práce se tvrdí, že každý soud je pravdivý v jednom kontextu a nepravdivý v jiném. Bylo by možné tuto silnou tezi demonstrovat na nějakých příkladech – třeba na příkladu s červeným jablkem, který autor sám uvádí?

(2) S. 54 práce: v logicky adekvátním jazyce je třeba eliminovat znaky pro relace. Pokud jsem ale něco nepřehlédl, není ani naznačeno, jak by takový adekvátní zápis měl vypadat.

(3) Ke s. 61–62 práce: není mi zcela jasné, jak může Wittgenstein s Bradleyem tvrdit, že jak externí, tak interní relace jsou nereálné (*unreal*), a zároveň o interních relacích tvrdit, že logicky adekvátní zápis tyto relace ukazuje. Ukazuje tedy něco neexistujícího?

(4) K odd. 9.2 práce: pojem *situace* zde není adekvátně osvětlen. Zdá se, že se tu odlišují mentální, pouze představované situace, od situací jakožto součástí fyzické reality. Pokud je tomu tak, mělo by to být řečeno explicitně. Pokud tomu tak není, pak je výklad poněkud matoucí.

(5) S. 107 a jinde v práci: autor hovoří o pravidlech jazykových her, příp. pravidlech pojmů (viz s. 116: „rules for defining concepts“; s. 192: „rule for the color concept“). Pojem pravidla pojmu či jazykové hry je však temný. Bylo by možné uvést nějaké příklady takových pravidel? Nemám na mysli pravidla pro matematické operace nebo šachy, kde jsou pravidla explicitně kodifikována. Zajímalo by mne, jak by se dala formulovat pravidla např. pro pojem červené nebo pro jazykovou hru kladení otázek. Rovněž by mne zajímalo, kdo tato pravidla stanovuje a zda si je musí osvojit někdo, kdo se učí ovládat danou jazykovou hru nebo pojem.

(6) Ke s. 118 práce: vztah mezi pojmem bolesti a instancemi bolesti je „formulován v gramatice“. To ale sugeruje, že někde skutečně existuje takový zápis. Tak to ale jistě není. Pak ale vzniká otázka, jak tyto metafory interpretovat. Vůbec by se dalo říci, že pojem gramatiky není v habilitační práci J. Máchy explicitně vymezen. (Totéž platí i pro další klíčový pojem Wittgensteinovy filosofie, jazykovou hru.)

(7) S. 119 práce: teze „chování způsobené bolestí je kritériem přítomnosti bolesti“ je zde vykládána jako příklad interního vztahu. Jak je to ale možné, když toto chování může někdy u bolesti absentovat? Neměly by interní relace vyjadřovat neměnné vztahy?

(8) S. 128 práce: „This claim implies that expectations are not automatically fulfilled ...“ – slovo *not* vyškrtnout z textu.

(9) Pasáže na s. 134 práce ve mně vzbuzují dojem, že dle autora *pojmem věci = popis věci*. Je tento můj dojem správný? A pokud ano, jak by autor tuto tezi chtěl hájit?

(10) K oddílu 12 práce: naznačená námitka nevědomých motivů jednání nakonec nebyla uspokojivě zodpovězena. Jak ukazuje experimentální psychologie, lidé často konfabulují,

když nevidí skutečnou motivaci svých činů. Nevědomé motivy jednání existují, není to *contradictio in adiecto*.

(11) V oddíle 12.2. práce se autor tváří, že otázku neurofyzilogické realizace mentálních stavů (např. paměti) je možno rozřešit čistě konceptuálně. Takovou tezi pokládám za nesprávnou. Otázka neurofyzilogické realizace mentálních stavů je striktně empirická otázka. Konceptuální reflexe v ní hraje svou roli, ale není dostatečná k nalezení řešení.

(12) V oddíle 14.3 práce není srozumitelný pojem experimentu. Bylo by vhodné tento pojem přehledně vysvětlit.

(13) Na s. 196 práce je překlep: místo „pointing“ by mělo být *painting*.

(14) Ke s. 224 práce: „If there were no change of aspect then there would only be a *way of taking*.“ Opět: pojem *way of taking* – koncepce, *Auffassung* – není vymezen. Čtenář si může jen domýšlet, co toto slovo znamená.

Žádná z uvedených připomínek nezpochybňuje teoretický přínos a závažnost textu. Habilitační práce Jakuba Máchy **splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.**

11. 3. 2015

Doc. Mgr. Tomáš Marvan, Ph.D.

Filosofický ústav AV ČR